

УДК 332.14:35.073.5:338.124.4

*С. А. Мушнікова,
д. е. н., професор, завідувач кафедри управління фінансами, облікової аналітики
та моніторингу бізнесу, Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>
Л. О. Добрик,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та психології,
Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3853-9285>
М. А. Дронь,
PhD з економіки, доцент кафедри управління фінансами, облікової аналітики
та моніторингу бізнесу, Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9881-9521>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.22.45

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

S. Mushnykova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Financial Management,
Accounting Analytics and Business Monitoring, Ukrainian State University of Science and Technology
L. Dobryk,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of finance, accounting and psychology,
Ukrainian State University of Science and Technologies
M. Dron,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Financial Management,
Accounting Analytics and Business Monitoring, Ukrainian State University of Science and Technology

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR LOCAL SELF-GOVERNMENT
AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE REGION'S SOCIO-ECONOMIC
POTENTIAL IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY

У статті здійснено емпіричне дослідження ефективності організаційно-економічного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в умовах економічних криз на основі аналізу даних за 2018—2024 роки. Проведено статистичний аналіз динаміки ВВП та BOOST-аналіз доходів місцевих бюджетів 25 регіонів України. Виявлено, що падіння реального ВВП на 28,8% у 2022 році призвело до скорочення доходів місцевих бюджетів на 22,5%, при цьому прифронтові регіони втратили до 44% доходів, тоді як м. Київ продемонстрував зростання на 49%. Діагностовано критичну залежність 82% місцевих бюджетів від державного фінансування та п'ятикратний розрив між найбільш і найменш забезпеченими регіонами. Обґрунтовано необхідність розширення фінансової автономії громад, запровадження ризик-орієнтованого бюджетного планування та цільової підтримки постраждалих територій для забезпечення стійкого регіонального розвитку в умовах невизначеності.

The article presents an empirical study of the effectiveness of organizational and economic support for local self-government activities under economic crisis conditions, based on the analysis of data from 2018 to 2024. The research employs statistical analysis of GDP dynamics and BOOST analysis of local budget revenues across 25 regions of Ukraine to assess the financial resilience and adaptive capacity of territorial communities during periods of heightened uncertainty and military challenges.

The study reveals that the 28.8% decline in real GDP in 2022, caused by the full-scale Russian invasion, resulted in a 22.5% reduction in total local budget revenues, decreasing from UAH 608.5 billion in 2021 to UAH 566.4 billion in 2022. Regional differentiation proved to be particularly pronounced: frontline regions experienced the deepest losses, with Kherson Oblast declining by 43% (from UAH 14.1 billion to UAH 8.1 billion), Luhansk Oblast by 44% (from UAH 11.3 billion to UAH 6.3 billion), and Donetsk Oblast by 36% (from UAH 32.9 billion to UAH 21.2 billion). In contrast, Kyiv city demonstrated a 49% revenue increase during 2022-2024 (from UAH 68.3 billion to UAH 101.7 billion), reflecting internal migration effects and business relocation.

The assessment of the organizational and economic activities of local authorities identified a critical dependence on state financing: 82% of local budgets (1,582 out of 1,933) maintain direct financial relationships with the state budget, which limits the financial autonomy of communities and reduces their capacity for rapid response to crisis challenges. Systematic diagnostics revealed a fivefold gap between the revenues of the most and least resourced regions (Kyiv city with UAH 101.7 billion versus Luhansk Oblast with UAH 5.3 billion in 2024), confirming significant asymmetry in financial sustainability.

The research establishes that the resilience of local budgets is determined by three key factors: the level of economic diversification, the availability of own fiscal resources, and geographical location relative to active combat zones. Regions with higher levels of urbanization and business concentration demonstrated significantly greater adaptability to crisis conditions compared to agrarian and industrial regions of eastern Ukraine.

Based on the findings, the study formulates practical recommendations including expansion of local revenue bases, implementation of risk-oriented budget planning, targeted state support for affected regions, and digitalization of financial management. The results substantiate that organizational and economic support of local self-government constitutes a critical factor in preserving the financial viability of communities, and that regional policy must shift from traditional equalization approaches toward flexible anti-crisis support mechanisms that combine state regulatory instruments with principles of financial autonomy and territorial self-development.

Ключові слова: місцеве самоврядування, регіональний розвиток, соціально-економічний потенціал, невизначеність, децентралізація, фінансова стійкість

Key words: local self-government, regional development, socio-economic potential, uncertainty, decentralization, financial stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Трансформаційні процеси в економіці України, поглиблення децентралізації та зростання економічної невизначеності, особливо в умовах воєнного стану, зумовлюють необхідність переосмислення підходів до організаційно-економічного забезпечення місцевого самоврядування. Місцеві громади стали ключовими суб'єктами забезпечення збалансованого розвитку регіонів, проте наявні механізми фінансово-економічної підтримки залишаються недостатньо ефективними, що посилює

міжрегіональні диспропорції та знижує стійкість територій до кризових явищ. Формування системи організаційно-економічного забезпечення, здатної забезпечити фінансову самодостатність і реалізацію регіонального потенціалу в умовах динамічного середовища, є нагальним науково-практичним завданням.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Методологічні аспекти державного управління регіональним розвитком та бюджетної децентралізації досліджено у працях І.З. Сторонянської та Л.Я. Бенювської [1], які аналізують просторові асиметрії економіч-

ного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, О.С. Падалки та В.В. Кулішова [2], що обґрунтовують децентралізацію як нову парадигму соціально-економічного розвитку регіонів, а також П.С. Ковбасюка [3], який розкриває проблеми взаємодії центральних і регіональних владних інституцій. Теоретико-правові засади децентралізації деталізовано у роботі І. Гримака [10], а питання формування механізму саморозвитку регіонів досліджено С.М. Гринецькою [5].

Реформа децентралізації в Україні як інструмент формування ефективного місцевого самоврядування проаналізована Т. Кравченко [6], яка розглядає реформу в контексті відбудови та європейської інтеграції, а також Н. Добрянською та Д. Буковським [7], які обґрунтовують децентралізацію як засіб підвищення ефективності місцевого самоврядування. Л.М. Ємельяненко та Л.І. Федулова [8] досліджують особливості децентралізації у сфері соціальної політики регіонів України.

Сучасні дослідження акцентують увагу на підвищенні адаптивності місцевого самоврядування до кризових ситуацій. О. Койдель, В. Гацько, А. Даркович та О. Гусс [9] проаналізували досвід українських громад у реагуванні на кризу під час війни через призму місцевої демократії та стійкості. Я. Ревтук та Т. Іванова [10] дослідили реалізацію підходу стійкості громад у системі кризового управління України у 2022—2024 роках. С. Єгоричева та А. Бережна [11] розглядають соціально-економічну політику децентралізації в умовах воєнного стану.

Зарубіжні дослідження пропонують інтеграцію ризик-орієнтованих підходів до бюджетного планування. Ф. Пенг, С. Чжоу та П. Чжоу [12] на прикладі Китаю довели взаємозв'язок між бюджетним стресом місцевих органів влади та корпоративним ризиком, що є релевантним для українського контексту в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Оцінюючи складники соціально-економічного потенціалу, дослідники наголошують на ролі людських ресурсів та соціального розвитку. О. Гринкевич, О. Левицька та І. Бареняк [13] розробили дорожню карту прогнозування регіонального запиту на підготовку кадрів для регіонального розвитку. О. Пшинько, Л. Головка, В. Коломієць та Л. Добрик [14] проаналізували витрати людського капіталу та розвиток соціального потенціалу в країнах Центральної та Східної Європи. І. Гринчишин [15] досліджує соціально-економічну диференціацію територіальних громад у контексті формування нової парадигми регіонального розвитку.

О. Сахман [16] підкреслює необхідність реформування системи управління соціально-економічним розвитком у контексті регіональної політики підвищення якості життя. Разом із тим узагальнення літератури виявляє низку прогалин: нестачу емпіричних досліджень щодо фінансової стійкості громад у воєнний період; відсутність інтегрованих моделей, що поєднують управлінські інструменти, ризик-аналіз і показники потенціалу; недостатню увагу до адаптації міжбюджетних відносин в умовах економічної невизначеності. Це підтверджує доцільність проведення комплексного статистичного та емпіричного аналізу ефективності організаційно-економічного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в кризових умовах.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає в оцінці та аналізі ефективності організаційно-економічного забезпечення органів місцевого самоврядування в умовах економічних криз на основі статистичного аналізу фінансово-економічної діяльності громад, оцінки стану організаційно-економічної діяльності та діагностики проблем ресурсного забезпечення місцевих бюджетів у період 2018—2024 років.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реформування економіки України в умовах воєнного стану формує нові виклики для організаційно-економічного забезпечення місцевого самоврядування. Євроінтеграційний курс зумовлює необхідність адаптації управлінських механізмів до стандартів прозорості та фінансової стійкості, при цьому саме ефективність органів місцевого самоврядування визначає рівень соціальної згуртованості громад.

Регіональний відтворювальний процес охоплює єдність матеріально-технічних, фінансово-кредитних, трудових та інституційних зв'язків, що забезпечують безперервність фаз виробництва, розподілу та використання ресурсів. Ефективність цих зв'язків у кризових умовах значною мірою залежить від фінансової дисципліни місцевих бюджетів і здатності органів самоврядування оптимізувати видатки та залучати додаткові джерела доходів.

З позиції державної регіональної політики місцеве самоврядування слід розглядати не лише як елемент управлінської системи, а як активного суб'єкта розвитку території. Сучасна політика має створювати умови для реалізації потенціалу кожного регіону через механізми децентралізації, розвиток місцевих фінансів і розширення податкової автономії.

Аналіз динаміки фінансово-економічної діяльності органів місцевого самоврядування у кризовий період виявив зростання фінансових ризиків, падіння власних доходів і посилення залежності від державної допомоги. Водночас окремі громади демонструють приклади фінансової самодостатності через розвиток локального бізнесу, міжнародну технічну допомогу та партнерство з громадськими ініціативами.

У воєнних умовах теоретичні засади регіональної політики набувають кризового виміру. Громади вимушені поєднувати завдання забезпечення життєдіяльності населення та підтримки соціально-економічного потенціалу. Емпіричні дані фіксують радикальну трансформацію функцій місцевого управління: від стратегічного планування до оперативного ризик-менеджменту. Виявлено асиметрію доходів — громади, що прийняли переміщених осіб, отримали додаткові трансферти, тоді як економічно активні регіони втратили податкову базу; видатки переорієнтовано на гуманітарну допомогу, безпеку та відновлення; збільшився фіскальний тиск і складність бюджетного планування.

Отже, державна регіональна політика має зміститися від вирівнювання регіонів до формування гнучких антикризових механізмів підтримки громад, зокрема адап-

Рис. 1. ВВП на душу населення в поточних цінах доларів США на душу населення

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [17].

тивного фінансування, управління ризиками та стимулювання локальної економічної стійкості. У сучасних умовах політика розвитку трансформується в політику стійкості, де ефективність вимірюється здатністю захистити добробут населення та зберегти мінімальний рівень функціонування соціально-економічного потенціалу регіону.

Кожна країна чи регіон можуть скористатися шансом, який відкриває децентралізація. Досвід різних держав свідчить про її позитивний вплив на економічні процеси. Припущення, що фіскальна децентралізація знижує соціально-економічну ефективність через уповільнення темпів розвитку, не підтверджується прикладами Швейцарії та Китаю [12].

Хоча короткострокові результати децентралізації можуть відрізнятися, більшість національних економік досягла помітних позитивних змін у довгостроковій перспективі. Ключовим чинником успіху є рівень активності громад і громадян у реалізації місцевих ініціатив, що стає можливим завдяки переданню повноважень і фінансових ресурсів на місця та запровадженню ефективних стимулів економічної активності територіальних громад.

Попри суттєві якісні зміни останніх років, Україна залишається найбільш централізованою державою Східної Європи, з нижчим рівнем децентралізації порівняно з розвиненими країнами Європи та світу.

Суттєвий вплив на процес децентралізації здійснює динаміка базового макроекономічного індикатора — валового внутрішнього продукту (ВВП), що відображає загальний стан національної економіки, рівень ділової активності та фінансові можливості держави. Для місцевого самоврядування ВВП виступає детермінантою формування податкових надходжень, міжбюджетних трансфертів та фінансової автономії громад. Аналіз цього показника дозволяє виявити зв'язок між макроекономічними трендами та динамікою розвитку територіальних громад, особливо в періоди воєнних ризиків і структурних трансформацій економіки (Рис. 1).

Проведений аналіз засвідчує, що стійкість місцевих бюджетів та ефективність їхнього організаційно-еконо-

мічного забезпечення безпосередньо залежать від макроекономічної динаміки, рівня адаптивності до кризових впливів і здатності місцевих громад мобілізувати власний соціально-економічний потенціал у період воєнного стану.

Позитивна динаміка ВВП на душу населення в Україні упродовж останніх років є результатом взаємодії низки факторів, серед яких поєднуються як структурні успіхи, так і наслідки глибоких кризових подій. Насамперед, спостерігається ефект низької бази, після втрати частини територій у 2014 році та падіння промислового потенціалу економіка почала з мінімального рівня, що зумовило високі темпи зростання у відсотковому вимірі навіть за помірного реального відновлення.

Другим чинником є надзвичайна адаптивність держави та бізнесу в умовах війни. Завдяки ефективній бюджетній політиці і розвитку цифрових сервісів уряду вдалося стабілізувати фінансову систему та забезпечити базові соціальні виплати. Водночас приватний сектор проявив гнучкість, організувавши роботу частини виробництв у безпечних регіонах і активізувавши онлайн-формати діяльності. Значну роль відіграють грошові перекази українців, що працюють за кордоном, які підтримують внутрішній попит і валютний баланс.

Третім важливим джерелом стійкості стала безпрецедентна міжнародна фінансова допомога, яка запобігла макроекономічній дестабілізації. Відновлення експорту агропродукції через "зерновий коридор" забезпечило валютні надходження, а продовження євроінтеграційних реформ — поліпшення ділового клімату.

Разом з тим, позитивні показники ВВП частково зумовлені інфляційними процесами та скороченням чисельності населення, що механічно підвищує показник на душу населення. Таким чином, хоча зростання української економіки є ознакою стійкості, воно залишається крихким і потребує структурного підґрунтя для довгострокової стабільності.

Річна відсоткова зміна реального ВВП відображає не лише темпи зростання чи спаду економіки, але й рівень економічної невизначеності, у якій функціону-

Рис. 2. Динаміка річної відсоткової зміни реального ВВП, %

Джерело: сформовано на основі [18].

ють органи місцевого самоврядування. Коливання цього показника свідчать про циклічність кризових явищ і впливають на стабільність бюджетного планування, що вимагає формування антикризових механізмів організаційно-економічного забезпечення на місцевому рівні.

Проведений аналіз динаміки реального ВВП України за останнє десятиліття засвідчує складну та суперечливу еволюцію національної економіки в умовах воєнних і системних шоків. Економічне зростання останніх років не є наслідком традиційної стабілізації, а радше проявом адаптаційної стійкості держави, бізнесу та суспільства в умовах виживання (Рис. 2).

Аналіз темпів річного зростання реального ВВП демонструє циклічність і високу вразливість економіки України. Падіння ВВП у 2014—2015 рр. на 6,6% і 9,8% стало наслідком втрати територій і промислового потенціалу, тоді як обвал 2022 року на 28,8% — результат повномасштабної війни, що спричинила руйнування інфраструктури, переміщення населення та скорочення внутрішнього попиту. Водночас зростання у 2023 році на 5,3% свідчить про поступову адаптацію економіки, перебудову логістичних ланцюгів, відновлення аграрного експорту та стабілізацію фінансової системи за підтримки міжнародних партнерів.

Такі макроекономічні коливання безпосередньо впливають на фінансово-економічну діяльність органів місцевого самоврядування. Зниження ВВП зумовлює падіння податкових надходжень, особливо податку на доходи фізичних осіб — основного джерела формування місцевих бюджетів. Одночасно зростають соціальні та комунальні витрати, що призводить до дефіциту фінансових ресурсів і підвищення соціальної напруги в громадах.

В умовах економічної невизначеності першочергового значення набувають два напрями державної політики: розширення фінансової автономії місцевих органів влади та забезпечення умов для сталого економічного зростання. Сталість регіонального розвитку варто розглядати як здатність місцевої економіки протистояти зовнішнім і внутрішнім шокам, зберігаючи фінансову рівновагу та належний рівень життя населення.

Аналіз структури місцевих бюджетів є ключовим елементом оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Він дозволяє визначити співвідношення власних і делегованих повноважень територіальних громад, рівень їх фінансової спроможності, ступінь диверсифікації джерел доходів та залежність від державних трансфертів. Цей показник безпосередньо відображає якість функціонування організаційно-економічних механізмів управління місцевими фінансами та здатність громад забезпечувати сталість розвитку в умовах економічної невизначеності.

Станом на 2025 рік в Україні функціонує 1933 місцевих бюджети, з яких 1582 (82%) мають прямі взаємовідносини з державним бюджетом [19]. Бюджети територіальних громад (1469 одиниць, з них 1438 залежать від держбюджету) формують основу системи місцевих фінансів, що підтверджує високий рівень централізації фінансових потоків.

Водночас значна кількість бюджетів (районів у містах, селищ та сільських рад) не мають прямих міжбюджетних відносин із державним рівнем, що створює додаткові ризики у разі затримки фінансування з обласних чи районних бюджетів. Така ситуація вказує на структурну складність системи субвенцій і субсидій та обмежену фінансову автономію окремих територіальних одиниць.

У контексті економічної невизначеності та воєнного стану виявлена залежність місцевих бюджетів від державних ресурсів формує критичну вразливість фінансової стійкості громад. Це потребує удосконалення організаційно-економічних механізмів управління — насамперед через диверсифікацію джерел доходів, стимулювання місцевого бізнесу, підвищення інвестиційної привабливості та розвиток власної податкової бази територій.

BOOST-аналіз доходів місцевих бюджетів, розроблений за методологією Світового банку, дає змогу провести емпіричну оцінку ефективності використання бюджетних коштів, прозорості та підзвітності органів самоврядування. У поєднанні з макроекономічними показниками він формує комплексне уявлення про стійкість місцевих фінансових систем, їхню здатність забезпечувати соціально-економічний розвиток регіонів у період

Таблиця 1. BOOST-аналіз доходів місцевих бюджетів, млн грн

Регіон	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
м. Київ	57 130,8	62 217,7	58 121,7	71 255,2	68 333,4	80 170,9	101 677,6
Дніпропетровська обл.,	64 983,7	60 019,2	45 821,7	61 741,5	58 619,9	68 543,9	71 319,9
Львівська обл.,	46 216,1	42 309,4	31 630,3	35 846,0	41 155,2	47 505,1	48 595,4
Київська обл.,	36 977,0	35 921,0	28 537,2	33 500,9	31 743,0	43 576,6	46 098,3
Харківська обл.,	53 678,8	49 790,5	37 059,0	45 646,8	32 376,9	42 364,4	45 533,7
Одеська обл.,	40 059,9	40 663,7	30 816,6	34 340,5	34 572,3	40 870,5	41 578,6
Полтавська обл.,	31 183,6	26 355,1	20 004,1	25 189,9	25 050,8	28 190,4	27 760,4
Вінницька обл.,	30 617,1	27 093,2	19 658,7	20 943,2	21 921,1	25 878,3	26 481,4
Запорізька обл.,	31 038,9	28 826,4	21 905,2	25 712,0	19 818,1	23 018,3	25 579,6
Донецька обл.,	34 301,2	31 986,9	24 671,9	32 856,4	21 158,2	23 199,5	23 007,3
Івано-Франківська обл.,	25 952,8	23 702,5	15 147,2	17 124,9	17 624,8	20 176,7	20 640,4
Хмельницька обл.,	24 135,4	21 406,8	14 428,6	17 940,2	17 763,9	20 479,8	20 638,3
Черкаська обл.,	23 892,0	20 928,0	14 303,0	16 600,6	16 570,4	21 271,4	20 408,2
Житомирська обл.,	23 919,0	21 659,9	14 941,5	16 947,9	18 166,7	22 699,2	20 191,9
Миколаївська обл.,	19 054,7	18 642,5	13 976,6	15 478,1	16 221,1	18 992,7	20 034,6
Закарпатська обл.,	21 812,2	21 256,1	14 432,4	15 511,5	16 369,7	19 410,2	19 394,0
Рівненська обл.,	22 669,3	20 827,5	13 574,1	16 075,0	15 626,5	18 868,1	19 013,9
Волинська обл.,	20 688,4	18 865,8	12 837,0	13 998,9	14 634,0	17 227,2	17 543,7
Чернігівська обл.,	21 620,0	17 871,0	12 250,5	13 644,4	13 593,0	16 931,0	16 988,9
Сумська обл.,	21 220,2	17 879,3	12 397,9	14 703,2	14 001,0	16 325,4	16 259,2
Кіровоградська обл.,	19 183,7	17 165,9	11 840,9	13 697,1	13 087,3	15 665,3	15 490,2
Тернопільська обл.,	19 363,8	16 753,6	11 161,5	13 881,1	12 822,7	15 049,8	14 852,1
Чернівецька обл.,	15 804,5	14 612,7	9 446,0	10 410,3	10 743,3	13 128,2	13 501,0
Херсонська обл.,	18 233,0	16 503,9	12 093,6	14 135,7	8 076,5	11 056,8	11 152,1
Луганська обл.,	12 202,4	11 272,9	8 506,9	11 321,7	6 335,4	5 824,5	5 323,8
АР Крим	0,0	0,0	0,0	0,9	0,5	0,3	1,9
м. Севастополь	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,5
Місцеві бюджети	735 938,5	684 531,4	509 564,1	608 504,0	566 385,7	676 424,1	709 066,6

Джерело: сформовано на основі [19].

ди економічної невизначеності та воєнних викликів (Табл. 1).

Результати BOOST-аналізу демонструють високу чутливість доходів місцевих бюджетів до макроекономічних шоків. Загальні доходи скоротилися з 735,9 млрд грн (2019 р.) до 509,6 млрд грн у 2020 р. (-31%) внаслідок пандемії COVID-19, з частковим відновленням до 608,5 млрд грн у 2021 р. Повномасштабне вторгнення РФ спричинило новий спад до 566,4 млрд грн у 2022 р., з поступовим зростанням до 709,1 млрд грн у 2024 р. [19].

Найглибші втрати зафіксовано у прифронтових регіонах: Херсонська область — зниження на 43% (з 14,1 до 8,1 млрд грн), Луганська — на 44% (з 11,3 до 6,3 млрд грн), Донецька — на 36% (з 32,9 до 21,2 млрд грн). Високу стійкість продемонстрували м. Київ (зростання з 68,3 до 101,7 млрд грн у 2022—2024 рр.), Дніпропетровська, Львівська та Київська області завдяки внутрішній міграції та переміщенню бізнесу.

Виявлена диференціація підтверджує, що стійкість місцевих бюджетів визначається рівнем економічної диверсифікації, наявністю власних фіскальних ресурсів і географічним розташуванням. Це вказує на необхідність удосконалення механізмів цільової державної підтримки постраждалих регіонів.

Воєнні умови призвели не лише до скорочення доходів, а й до значного зростання витрат місцевих бюджетів, зокрема на оборонні, соціальні та гуманітарні потреби, відновлення критичної інфраструктури. Це створило глибокий структурний дисбаланс між доходами і витратами, який загрожує довгостроковій фінансовій стійкості територіальних громад.

BOOST-аналіз засвідчив, що економічна невизначеність посилює нерівномірність розвитку регіонів і загострює проблему фінансової залежності місцевих бюджетів від державних трансфертів. Стійкість до криз визначається рівнем економічної диверсифікації, наявністю власних фіскальних ресурсів, структурою економіки та інституційною спроможністю органів місцевого самоврядування. Отримані дані підтверджують необхідність удосконалення організаційно-економічних механізмів управління місцевими фінансами, спрямованих на зменшення зовнішньої залежності, підвищення гнучкості бюджетного планування та посилення фінансової автономії територіальних громад.

Нині в Україні процеси трансформації системи державного управління та місцевого самоврядування набули нового змісту під впливом економічної невизначеності, ризиків воєнного стану та глобальних кризових викликів. Здійснюється глибока інституційна перебудова регіонального управління, спрямована на формування ефективного механізму організаційно-економічного забезпечення місцевих громад, здатного забезпечити стійкість їх розвитку навіть у періоди шоківих змін.

Емпіричний аналіз за 2018—2024 рр. виявив три ключові закономірності:

1) Макроекономічна залежність: падіння реального ВВП на 28,8% у 2022 р. призвело до скорочення доходів місцевих бюджетів на 22,5%, що підтверджує пряму залежність фінансової спроможності громад від загальнодержавної економічної динаміки.

2) Регіональна асиметрія: доходи м. Києва зросли на 49% (2022—2024 рр.), тоді як Луганська область втратила 53% доходів, що свідчить про критичну диференціацію фінансової стійкості регіонів.

3) Структурна вразливість: 82% місцевих бюджетів залежать від державних трансфертів, що обмежує фінансову автономію та підвищує ризики в умовах бюджетного дефіциту держави.

Ці результати обґрунтовують необхідність реформування системи міжбюджетних відносин через розширення власної дохідної бази громад, запровадження ризик-орієнтованого бюджетного планування та цільової підтримки постраждалих регіонів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження ефективності організаційно-економічного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в умовах економічних криз за період 2018—2024 років дозволило сформулювати наступні висновки.

По-перше, статистичний аналіз виявив пряму залежність стійкості місцевих фінансів від макроекономічної ситуації. Падіння реального ВВП на 28,8% у 2022 році призвело до скорочення доходів місцевих бюджетів на 22,5% — з 608,5 до 566,4 млрд грн BOOST-аналіз засвідчив найглибші втрати у прифронтових регіонах: Херсонська область — зниження на 43%, Луганська — на 44%, Донецька — на 36%. Водночас м. Київ продемонстрував зростання доходів на 49% у 2022—2024 рр., що підтверджує ефект внутрішньої міграції.

По-друге, оцінка організаційно-економічної діяльності виявила критичну залежність від державного фінансування: 82% місцевих бюджетів (1582 з 1933) мають прямі взаємовідносини з держбюджетом, що обмежує фінансову автономію громад і знижує здатність до оперативного реагування на кризові виклики.

По-третє, діагностика фінансової стійкості виявила п'ятикратний розрив між доходами найбільш і найменш забезпечених регіонів (м. Київ — 101,7 млрд грн і Луганська обл. — 5,3 млрд грн у 2024 р.). Стійкість визначається рівнем економічної диверсифікації, наявністю власних фіскальних ресурсів та географічним розташуванням.

На основі результатів сформульовано рекомендації: розширення власної дохідної бази громад, запровадження ризик-орієнтованого бюджетного планування, цільова підтримка постраждалих регіонів, цифровізація фінансового менеджменту.

Перспективи подальших досліджень включають розробку моделі прогнозування фінансової стійкості місцевих бюджетів, дослідження механізмів міжбюджетного вирівнювання в умовах воєнного стану та порівняльний аналіз досвіду країн Східної Європи щодо антикризового управління місцевими фінансами.

Отже, організаційно-економічне забезпечення місцевого самоврядування є критичним чинником збереження фінансової життєздатності громад, а державна регіональна політика має зміститися до формування гнучких антикризових механізмів підтримки територій.

Література:

1. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністра-

тивно-фінансової децентралізації. Економіка України. 2018. № 2. С. 50—64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_2_5

2. Падалка О. С., Кулішов В. В. Децентралізація — нова парадигма соціально-економічного розвитку регіонів України. Економіка України. 2015. № 10. — С. 45—53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_10_5

3. Ковбасюк П. С. Проблеми взаємодії центральних і регіональних владних інституцій у контексті державно-регіональної політики. Економіка та держава. 2011. № 6. С. 102—105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_6_30

4. Гримак І. Децентралізація в Україні: теоретико-правові засади. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. № 4. С. 41—51. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-4-41-51>

5. Гриневська С. М. Формування механізму саморозвитку регіону в умовах децентралізації управління. Економіка України. 2016. № 9. — С. 56—69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_9_6

6. Krawchenko T. Ukraine's decentralisation reforms and the path to reconstruction, recovery and European integration. LSE Public Policy Review. 2023. Vol. 3, No. 1. P. 8. DOI: <https://doi.org/10.31389/lseppr.87>

7. Dobrianska N., Bukovskiy D. Decentralization reform as a means of forming effective local self-government in Ukraine. Economics Time Realities. 2020. Vol. 1, No. 47. P. 20—26. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR-01.2020.3>

8. Ємельяненко Л. М., Федулова Л. І. Децентралізація в сфері соціальної політики в регіонах України. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 4—11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.4>

9. Keudel O., Hatsko V., Darkovich A., Huss O. Local democracy and resilience in Ukraine: Learning from communities' crisis response in war. Research Report. 2024. No. 33. P. 1—57. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22390.72001>

10. Revtiuk Y., Ivanova T. Implementation of the Community Resilience Approach in the System of Crisis Management of Ukraine in 2022—2024. European Research Studies Journal. 2024. Vol. XXVII. — P. 712—731. DOI: [10.35808/ersj/3745](https://doi.org/10.35808/ersj/3745)

11. Єгоричева С., Бережна А. Соціально-економічна політика децентралізації України в умовах воєнного стану. Економіка і регіон. 2023. № 4 (91). С. 43—50. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3193](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3193)

12. Peng F., Zhou S., Zhou P. Local government fiscal stress and corporate risk-taking: Evidence from a quasi-natural experiment in China. Economic Analysis and Policy. 2023. Vol. 80. P. 1677—1695. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2023.11.009>

13. Hrynykych O., Levytska O., Baranyak I. Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request. Regional Science Policy & Practice. 2023. Vol. 15, No. 1. P. 95—108. DOI: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12625>

14. Pshinko A., Golovkova L., Kolomiets V., Dobryk L. Costs of human capital and development of social potential in the accounting system for Central and Eastern Europe. Journal of European Economy. 2020. Vol. 19, No. 1.

P. 182—196. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2020-01.182>

15. Гринчишин І. Соціально-економічна диференціація територіальних громад в контексті формування нової парадигми регіонального розвитку. Економіка та суспільство. 2020. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-61>

16. Сахман О. Реформування системи управління соціально-економічним розвитком в контексті регіональної політики підвищення якості життя громадян. Сталий розвиток економіки. 2024. № 3 (50). С. 217—222. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-32>

17. Світовий економічний огляд: квітень 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2025/04/22/world-economic-outlook-april-2025#statistical> (дата звернення: 12.10.2025).

18. Світовий економічний огляд: жовтень 2025. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/WEOWORLD/UKR> (дата звернення: 18.10.2025).

19. Міністерство фінансів України. Відкритий бюджет: Державний вебпортал відкритості публічних фінансів. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000> (дата звернення: 21.10.2025).

References:

1. Storonianska, I.Z. and Benovska, L.Ya. (2018), "Spatial asymmetries of economic development under administrative and financial decentralisation", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 2, pp. 50—64, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_2_5 (Accessed 1 October 2025).

2. Padalka, O.S. and Kulishov, V.V. (2015), "Decentralisation — a new paradigm of socio-economic development of the regions of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 10, pp. 45—53, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_10_5 (Accessed 1 October 2025).

3. Kovbasiuk, P.S. (2011), "Problems of interaction between central and regional government institutions in the context of state-regional policy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 102—105, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_6_30 (Accessed 6 October 2025).

4. Hrymak, I. (2023), "Decentralisation in Ukraine: Theoretical and legal foundations", *Public Administration: Concepts, Paradigm, Development, Improvement*, vol. 4, pp. 41—51. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-4-41-51>.

5. Hrinevska, S.M. (2016), "Formation of a mechanism of regional self-development under conditions of decentralised management", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9, pp. 56—69, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_9_6 (Accessed 8 October 2025).

6. Krawchenko, T. (2023), "Ukraine's decentralisation reforms and the path to reconstruction, recovery and European integration", *LSE Public Policy Review*, vol. 3, no. 1. available at: <https://ppr.lse.ac.uk/articles/10.31389/lseppr.87> (Accessed 8 October 2025).

7. Dobrianska, N. and Bukovskiy, D. (2020), "Decentralization reform as a means of forming effective local self-government in Ukraine", *Economics Time Realities*, vol. 1,

no. 47, pp. 20—26. <https://doi.org/10.15276/ETR-01.2020.3>.

8. Yemelienenko, L. and Fedulova, L. (2021), "Decentralisation in the field of social policy in the regions of Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 4—11. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.4>.

9. Keudel, O., Hatsko, V., Darkovich, A. and Huss, O. (2024), "Local democracy and resilience in Ukraine: Learning from communities' crisis response in war", *Research Report*, vol. 33. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22390.72001>.

10. Revtiuk, Y. and Ivanova, T. (2024), "Implementation of the community resilience approach in the system of crisis management of Ukraine in 2022—2024", *European Research Studies Journal*, vol. 27, no. S2, pp. 712—731. <https://doi.org/10.35808/ersj/3745>.

11. Yehorycheva, S. and Berezhna, A. (2023), "Socio-economic policy of decentralisation of Ukraine under martial law", *Economics and Region*, vol. 4 (91), pp. 43—50. [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3193](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3193).

12. Peng, F., Zhou, S. and Zhou, P. (2023), "Local government fiscal stress and corporate risk-taking: Evidence from a quasi-natural experiment in China", *Economic Analysis and Policy*, vol. 80, pp. 1677—1695. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2023.11.009>.

13. Hrynkevych, O., Levytska, O. and Baranyak, I. (2023), "Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request", *Regional Science Policy & Practice*, vol. 15, iss. 1, pp. 95—108. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12625>.

14. Pshinko, A., Golovkova, L., Kolomiiets, V. and Dobryk, L. (2020), "Costs of human capital and development of social potential in the accounting system for Central and Eastern Europe", *Journal of European Economy*, vol. 19, iss. 1, pp. 182—196. <https://doi.org/10.35774/jee2020.01.182>.

15. Hrynchyshyn, I. (2020), "Socio-economic differentiation of territorial communities in the context of forming a new paradigm of regional development", *Economy and Society*, vol. 22. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-61>.

16. Sakhman, O. (2024), "Reforming the management system of socio-economic development in the context of regional policy of improving the quality of life of citizens", *Sustainable Development of Economy*, vol. 3 (50), pp. 217—222. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-32>.

17. International Monetary Fund. (2025), "World Economic Outlook: April 2025", IMF DataMapper, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2025/04/22/world-economic-outlook-april-2025#statistical> (Accessed 14 October 2025).

18. International Monetary Fund. (2025), "World Economic Outlook: October 2025", available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/WEOWORLD/UKR> (Accessed 18 October 2025).

19. Ministry of Finance of Ukraine. (2025), "Open budget: State web portal of public finance openness", available at: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000> (Accessed 21 October 2025).

Стаття надійшла до редакції 06.11.2025 р.